

SAVIENĪBAS IZDEVUMI

Budžeta izdevumus kopīgi apstiprina Padome un Parlaments. ES gada budžetā ir jāievēro programmu un politikas virzienu, piemēram, kohēzijas politikas, lauksaimniecības politikas un ārējo attiecību politikas, budžeta maksimālais apjoms, kas pieņemts saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu (DFS). Elastības instrumenti nodrošina, ka ES var reaģēt neparedzētu vajadzību gadījumā. Finanšu instrumentu izmantošana nodrošina sviras efektu attiecībā uz ES izdevumiem.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 310.–325. pants un 352. pants un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma 106.a, 171.–182. pants un 203. pants;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 18. jūlija Regula (ES, Euratom) 2018/1046 par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, ar kuru groza Regulas (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un Lēmumu Nr. 541/2014/ES un atceļ Regulu (ES, Euratom) Nr. 966/2012^[1];
- Padomes 2013. gada 2. decembra Regula (ES, Euratom) Nr. 1311/2014, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam^[2];
- Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas 2013. gada 2. decembra lēstāžu nolīgums par budžeta disciplīnu, sadarbību budžeta jautājumos un pareizu finanšu pārvaldību^[3].

MĒRĶIS

Finansēt Eiropas Savienības politikas virzienus budžeta disciplīnas robežās saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem un procedūrām.

PAMATPRINCIPI

Saskaņā ar Finanšu regulas, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, 6.–38. pantu Savienības budžets ir pakļauts deviņiem vispārējiem noteikumiem par vienotību, budžeta precizitāti, gada pārskatu, līdzsvaru, norēķinu vienību (euro),

[1]OV L 193, 30.7.2018., 1. lpp.

[2]OV L 347, 20.12.2013., 884. lpp.

[3]OV C 373, 20.12.2013., 1. lpp.

universālumu, specifiku (katra aproprācija tiek piešķirta konkrētam izdevumu veidam), pareizu finanšu pārvaldību un pārredzamību.

Gada pārskata princips ir jāaskaņo ar nepieciešamību pārvaldīt daudzgadu pasākumus, kuru nozīme budžetā ir palielinājusies. Tādēļ budžetā iekļauj šādas diferencētās aproprācijas:

- saistību aproprācijas, kas sedz uz vairākiem gadiem uzņemto juridisko saistību kopējās izmaksas kārtējā finanšu gadā;
- maksājumu aproprācijas, kas sedz izdevumus to saistību izpildei, kuras uzņemtas kārtējā finanšu gadā vai iepriekšējos gados.

Arī vienotības princips netiek ievērots pilnībā, ņemot vērā, ka, piemēram, Eiropas Attīstības fonda (EAF) (5.3.1.) aproprācijas netiek iekļautas vispārējā budžetā. Tomēr Parlaments panāca, ka 2013. gada decembra leģislāciju nolīgumā par budžeta disciplīnu, sadarbību budžeta jautājumos un pareizu finanšu pārvaldību ir noteikts, ka Komisijai jā sagatavo gada ziņojums, kurā sniegts pārskats par dažādu Savienības darbību finansiālo ietekmi un ietekmi uz budžetu, neatkarīgi no tā, vai tās finansētas no ES budžeta vai ārpus tā. Ziņojums ietver informāciju par EAF, dažādām aizņemšanās un aizdošanas darbībām, tostarp Eiropas finanšu stabilizācijas mehānismu (ESM) un Eiropas Finanšu stabilitātes instrumentu (2.6.8.), kā arī par ES trasta fondiem ārējām darbībām, kuru nozīme ir palielinājusies saistībā ar situāciju migrācijas jomā.

BUDŽETA STRUKTŪRA, PAMATOJOTIES UZ APROPRIĀCIJU RAKSTUROJUMU

1. Darbības izdevumi/ administratīvie izdevumi/ individuālo darbību budžets

Vispārējais budžets tiek iedalīts desmit iedaļās – katrai institūcijai sava iedaļa. Pārējo institūciju iedaļas veido galvenokārt administratīvie izdevumi, savukārt Komisijas iedaļu (III iedaļu) veido darbības izdevumi darbību un programmu finansēšanai un to īstenošanas administratīvās izmaksas (tehniskā palīdzība, aģentūras, cilvēkresursi). Kopējie administratīvie izdevumi 2020. gadā ir 6,1 % no kopējā budžeta, kura apjoms ir 168 688,1 miljons EUR.

Komisijas budžeta nomenklatūra paredz līdzekļus katrai politikas jomai un pasākumiem, tādējādi atvieglojot katras ES politikas jomas izmaksu un efektivitātes novērtēšanu (budžeta līdzekļu sadale pa darbības jomām).

2. Daudzgadu Finanšu shēma (DFS) (1.4.3.)

Kopš 1988. gada Kopienas/ES izdevumi ir ietverti daudzgadu shēmā, kas budžetu sadala izdevumu kategorijās, kas atbilst plašām politikas jomām, ar noteiktu maksimālo apjomu, atspoguļojot galvenās budžeta prioritātes attiecīgajā laika periodā. Pirmais plānošanas periods bija pieci gadi, bet turpmākie periodi, tostarp pašreizējais, – septiņi gadi. Attiecībā uz gada budžetu ir jāievēro daudzgadu finanšu shēmā noteiktie ierobežojumi.

Lauksaimniecības un lauku politika joprojām saņem vislielāko daļu budžeta piešķirumu, kurai cieši seko reģionālā politika. Turpmāk redzamajā tabulā ir norādīts 2020. gada

budžeta sadalījums pa politikas jomām, kas noteiktas saskaņā ar spēkā esošo daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam.

ES 2020. gada budžets: saistību apropriāciju sadalījums pēc DFS kategorijas

DFS kategorija	EUR, miljoni	%
Konkurētspēja izaugsmei un nodarbinātībai	25 284,8	14,6 %
Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija	58 645,8	34,1 %
Ilgtermiņa izaugsme: dabas resursi	59 907,0	34,8 %
Drošība un pilsonība	7 152,4	4,2 %
Globālā Eiropa	10 406,6	6,0 %
Administrācija	10 271,2	6,0 %
Cits iemesls	587,8	0,3 %
Kopā	172 255,5	100,0 %

3. Elastības un ārkārtas instrumenti

Ārpus plānotajiem izdevumiem ES politikas virzienu finansēšanai saskaņā ar daudzgadu programmām ES budžetā ir rezervēti finanšu līdzekļi, lai reaģētu uz neparedzētām krīzēm un situācijām. Šie īpašie elastības instrumenti var tikt izmantoti ekonomikas krīzes gadījumā (piemēram, Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds), dabas katastrofu gadījumā (piemēram, Solidaritātes fonds), ārkārtas humanitārās situācijās (piemēram, rezerve palīdzībai ārkārtas gadījumos) vai citām neparedzētām vajadzībām (piemēram, elastības instruments) ES dalībvalstīs, kandidātvalstīs vai arī ārpus ES. Šāds finansējums ļauj segt ierobežotas ārkārtas finansiālās vajadzības.

AIZDOŠANAS DARBĪBAS UN FINANŠU INSTRUMENTI

Lai palielinātu ES sniegtās finansiālās palīdzības sviras efektu, vairākās ES programmās kapitāla vai riska kapitāla, garantiju vai citu riska dalīšanas mehānismu veidā ir iekļauti finanšu instrumenti.

Eiropas finanšu stabilizācijas mehānisms tika izveidots kā daļa no pasākumu kopuma, ko Padome apstiprināja 2010. gada 9. maijā un kas paredzēts dalībvalstīm, kuras nonākušas nopietnās grūtībās vai kurām tās draud, un tā uzdevums ir sniegt finansiālu palīdzību no ES budžeta garantēta aizdevuma vai kredītlīnijas veidā. Maksājumu bilances mehānisms dod iespēju sniegt finansiālu atbalstu tām dalībvalstīm, kuru valūta nav euro. Maksājumu bilances mehānisms dod iespēju sniegt finansiālu palīdzību dalībvalstīm, kuru valūta nav euro (2.6.8.). Turklāt makrofinansiālā palīdzība aizdevumu vai dotāciju veidā var tikt piešķirta arī citām valstīm, kas nav dalībvalstis.

Kopš 1978. gada darbību un instrumentu klāsts ir būtiski paplašinājies, un pēdējos gados tas ir palielināts vēl vairāk, it īpaši, izmantojot Eiropas Stratēģisko investīciju fondu.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Pirms Lisabonas līguma pieņemšanas budžeta izdevumi tika iedalīti obligātajos (ja tie attiecās uz līgumsaistībām) un neobligātajos. Parlaments teica pēdējo vārdu par neobligātajiem izdevumiem, savukārt Padome teica pēdējo vārdu par obligātajiem

izdevumiem. Parlaments iebilda pret šādu sadalījumu, uzskatot to par savu pilnvaru ierobežojumu. Ar Lisabonas līgumu iedalījums obligātajos un neobligātajos izdevumos tika atcelts, un Parlamentam tika piešķirtas tādas pašas pilnvaras attiecībā uz visu budžetu kā Padomei (1.2.5.).

Parlaments ir uzstājis, ka budžetam jābūt pārredzamam un visas darbības un instrumenti ir pienācīgi jākontrolē, un pieprasījis, ka visi izdevumi un ieņēmumi, kas izriet no ES iestāžu vai ES iestāžu vārdā pieņemtiem lēmumiem, tostarp aizņemšanās, aizdošana un aizdevumu garantiju darbības, ir jāapkopo dokumentā, ko katru gadu pievieno budžeta projektam, nodrošinot kopēju pārskatu par ES darbību finansiālo ietekmi un ietekmi uz budžetu.

Parlamenta Budžeta kontroles komiteja rīko ikgadējas sanāksmes ar Eiropas Investīciju banku (EIB) (1.3.15.), lai rūpīgi pārbaudītu tās finanšu darbības, un sagatavo gada ziņojumu, kurā izvērtē EIB sniegumu un darbības rezultātus. Parlamenta Budžeta komiteja un Ekonomikas un monetārā komiteja vienojās sagatavot gada ziņojumu, kurā tiktu izvērtētas EIB pašreizējās un turpmākās darbības; šīs komitejas pārmaiņus uzņemas atbildīgās komitejas funkcijas. Lai gan Parlaments uzskata, ka finanšu instrumenti var būt noderīgi instrumenti ES līdzekļu ietekmes palielināšanai, tas tomēr ir uzsvēris, ka tie būtu izmantojami ar stingriem nosacījumiem, izvairoties no budžeta riskiem. Tādēļ Finanšu regulā ir iekļauti detalizēti noteikumi par finanšu instrumentu izmantošanu.

Vera Milicevic
10/2020

